การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการบริหารจัดการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย

สาธารณภัยในประเทศไทยและการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย

.....

๑. ประเภทของสาธารณภัย

หากพิจารณาตามคำนิยามที่กำหนดในพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ระบุคำนิยามของ "สาธารณภัย" ไว้ในมาตรา ๔ ว่า

"สาธารณภัย หมายถึง อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชน ไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชนหรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย"

ในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗ ได้กำหนดขอบเขตของสาธารณภัย ไว้ ๒ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านสาธารณภัย ประกอบด้วย ภัย ๑๔ ประเภท คือ
- ๑.๑) อุทกภัยและดินโคลนถล่ม
- ๑.๒) ภัยจากพายุหมุนเขตร้อน
- ๑.๓) ภัยจากอัคคีภัย
- ๑.๔) ภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตราย
- ๑.๕) ภัยจากการคมนาคมและการขนส่ง
- ๑.๖) ภัยแล้ง
- ๑.๗) ภัยจากอากาศหนาว
- ๑.๘) ภัยจากไฟป่าและหมอกควัน
- ๑.๙) ภัยจากแผ่นดินไหวและอาคารถล่ม
- ๑.๑๐) ภัยจากคลื่นสึนามิ
- ๑.๑๑) ภัยจากโรคระบาดในมนุษย์
- ๑.๑๒) ภัยจากโรคแมลง สัตว์ ศัตรูพืชระบาด
- ๑.๑๓) ภัยจากโรคระบาดสัตว์และสัตว์น้ำ

๑.๑๔) ภัยจากเทคโนโลยีสารสนเทศ

๒) ด้านความมั่นคง ประกอบด้วย ๔ ประเภท คือ

๒.๑) ภัยจากการก่อวินาศกรรม

๒.๒) ภัยจากทุ่นระเบิดกับระเบิด

๒.๓) ภัยทางอากาศ

๒.๔) ภัยจากการชุมนุมประท้วงและก่อการจลาจล

แสดงให้เห็นว่า "สาธารณภัย" ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ที่สร้างผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินต่อบุคคลหรือชุมชน ครอบคลุมสถานการณ์ภัยทุกประเภทที่มีทั้งความรุนแรงน้อย หรือรุนแรงมากจนเกินขีดความสามารถด้วย

สถานการณ์สาธารณภัยของประเทศไทย : ความเสี่ยงจากสาธารณภัย

"ความเสี่ยง" คือโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะเกิดขึ้นและนำมาซึ่งผลกระทบต่างๆ ซึ่งในบริบท"ความเสี่ยงจากสาธารณภัย" จึงหมายถึง "โอกาสหรือความเป็นไปได้ที่เหตุการณ์ภัยใดๆ จะเกิดขึ้นและสร้างผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในสังคม รวมถึงระบบเศรษฐกิจต่างๆ "

จากข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา พบว่า มีภัยทางธรรมชาติมากมายหลายประเภทเกิดขึ้นบ่อยครั้งในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น พายุหมุนเขตร้อน พายุฝนฟ้าคะนองหรือพายุฤดูร้อน คลื่นพายุซัดฝั่ง ดินโคลนถล่ม อุทกภัย ภัยแล้ง ไฟป่าและหมอกควัน แผ่นดินไหว และคลื่นสึนามิ โดยมีเหตุการณ์ที่สร้างผลกระทบขนาดใหญ่กับประเทศหลายครั้ง เช่น เหตุการณ์คลื่นสึนามิที่ซัดถล่มชายฝั่งอันดามันของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๗ การเกิดอุทกภัยขนาดใหญ่อย่างมหาอุทกภัยในลุ่มน้ำเจ้าพระยา พ.ศ. ๒๕๕๔ และเหตุการณ์อุทกภัยในเขตภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๕๖ รวมทั้งการเกิดอุทกภัยซ้ำซากในภาคใต้ของไทย

จากการวิเคราะห์ความเสี่ยงโดยบริษัทวิเคราะห์ความเสี่ยง เมเปิลครอฟท์ (Maplecroft) ได้ทำการวิเคราะห์ความเสี่ยงและจัดทำแผนที่ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ พบว่า ประเทศไทยติดอันดับประเทศที่มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระยะปานกลางเป็นอันดับที่ ๓๗ มากที่สุด

นอกจากนี้ จากสถิติโดยกรมอุตุนิยมวิทยาและกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๐ (ดูในแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗) สามารถสรุปได้ว่ามีภัยธรรมชาติหลายประเภทเกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ของประเทศ ในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

ชนิดของภัย	ระยะเวลา (เดือน)	พื้นที่ประสบภัย
ภัยหนาว	ตุลาคม – มกราคม	ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคตะวันออก
ภัยแล้ง	มกราคม – พฤษภาคม	เกือบทุกภาคของประเทศ
อุทกภัย	มิถุนายน – กันยายน	เกือบทุกภาคของประเทศ
	ตุลาคม – พฤศจิกายน	ภาคใต้
ดินโคลนถล่ม	มิถุนายน – กันยายน	เกือบทุกภาคของประเทศ
	ตุลาคม – พฤศจิกายน	ภาคใต้
มรสุมฤดูร้อน	มีนาคม – พฤษภาคม	เกือบทุกภาคของประเทศ
แผ่นดินไหว	เฝ้าระวังตลอดปี	ภาคเหนือและภาคตะวันตก
พายุคลื่นซัดฝั่ง	ตุลาคม – พฤศจิกายน	ภาคใต้

๒. แนวคิดและแนวทางในการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย

ด้วยความตระหนักในผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนและสังคมจากเหตุการณ์สาธารณภัย ทำให้ทั่วโลกตื่นตัวในการค้นหาแนวทางเพื่อลดโอกาสในการเกิดผลกระทบจากสาธารณภัยอย่างเป็นรูปธรรม จากการตั้งรับรอการแก้ไขปัญหาหรือเยียวยาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสาธารณภัย มาสู่การเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเพื่อรับมือที่อาจจะเกิดขึ้นและดำเนินการเชิงรุกในการลดปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง จึงเกิดแนวความคิดในการปฏิบัติเพื่อ “ลดความเสี่ยงภัยจากสาธารณภัย” หรือ Disaster Risk Reduction หรือ DRR ตามกรอบการดำเนินงานเฮียวโกะ (Hyogo Framework for Action : HFA) ระยะเวลาดำเนินการ ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๘ โดยวางยุทธศาสตร์ตามลำดับความสำคัญที่ควรปฏิบัติ ๕ ประเด็น คือ

๑. ให้ความสำคัญกับลการลดภัยเป็นลำดับแรก
๒. รู้จักความเสี่ยงและการดำเนินการ
๓. สร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึก
๔. ลดความเสี่ยง
๕. เตรียมตัวและพร้อมที่จะปฏิบัติเมื่อมีภัย

สำหรับแนวทางการลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยของประเทศไทย พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักของประเทศที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการสาธารณภัยของประเทศ ซึ่งได้กำหนดกรอบการบริหารและการจัดการไว้อย่างชัดเจน ทั้งยังมีรายละเอียดของนโยบายและขั้นตอนการปฏิบัติงาน รวมถึงแนวทางการประสานงานตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับชุมชน

จากการเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณภัยและความเสี่ยงจากสาธารณภัยที่มากขึ้นทำให้ทั่วโลกยอมรับว่าสาธารณภัยเป็นเรื่องที่จัดการได้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ภัยเกิดขึ้นก่อน จากแนวคิดในอดีตที่เคยมุ่งเน้นใน

"การจัดการสาธารณภัย(Disaster Management: DM)" เมื่อเกิดภัยขึ้นแล้ว กล่าวคือการจัดการเหตุการณ์ฉุกเฉิน การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย หรือการฟื้นฟูสภาพหลังจากภัย มาเป็นการให้ความสำคัญมากขึ้นกับการดำเนินการเชิงรุกโดยการวางแนวทางเพื่อ "การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Management: DRM)" ซึ่งเป็นการจัดการกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง ผ่านมาตรการต่างๆ ที่จะช่วยทำให้ผลกระทบที่อาจเกิดมีจากสาธารณภัยให้ลดน้อยลงที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยมาตรการเพื่อจัดการสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ระยะสำคัญ ได้แก่ ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย

๑) ระยะก่อนเกิดภัย

การป้องกันและการลดผลกระทบ (Prevention and Mitigation) คือการดำเนินการเพื่อขจัดหรือลดโอกาสที่สาธารณภัยจะสร้างผลกระทบต่อบุคคล ชุมชนหรือสังคม โดยมากจะเกี่ยวข้องแต่ไม่จำกัดแต่เพียงการใช้โครงสร้างต่างๆ เพื่อป้องกันภัย เช่น การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ การสร้างกำแพงกั้นน้ำริมตลิ่ง การสร้างระบบระบายน้ำ หรือ การสร้างอาคารที่คงทนต่อแรงสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว แต่ยังครอบคลุมถึงการดำเนินงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่โครงสร้าง ซึ่งจะช่วยทำให้การดำเนินงานที่เกี่ยวกับโครงสร้างเพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากภัยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การออกกฎหมายควบคุมมาตรฐานก่อสร้างอาคาร การจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดิน การอบรมวิศวกรในการก่อสร้างเขื่อน การขุดลอกคูคลอง เป็นต้น

การเตรียมพร้อมก่อนเกิดสาธารณภัย (Preparedness) คือ การดำเนินงานเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีความรู้และทักษะต่างๆ พร้อมที่จะเผชิญกับภัย เช่น การพัฒนาระบบแจ้งเตือนภัยและการกระจายข่าวสาร การวางแผนเผชิญเหตุการณ์ฝึกซ้อมแผน การจัดทำแผนอพยพและเตรียมเส้นทางอพยพ การเตรียมพร้อมด้านปัจจัยสี่และถุงยังชีพ การเตรียมการเพื่อสนับสนุนด้านเครื่องจักรกล เครื่องมือ และงบประมาณ การเตรียมพร้อมบุคลากรในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การฝึกทักษะการกู้ชีพกู้ภัย รวมถึง การปรับเปลี่ยนวิธีชีวิตการดำรงชีพให้สอดรับกับสภาพแวดล้อม เช่น การปรับเปลี่ยนพันธุ์พืชเพาะปลูกให้คงทนต่อสภาพอากาศที่เปลี่ยนไป หรือ การยกบ้านเรือนให้สูงขึ้นหากอยู่ในพื้นที่น้ำท่วม เป็นต้น

๒) ระยะระหว่างการเกิดภัย

การเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน (Response) ให้ความสำคัญกับการรักษาชีวิตของผู้ประสบภัยเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือเกิดสถานการณ์ภัยเป็นหลัก โดยเน้นในการให้ความช่วยเหลือ กู้ชีพ กู้ภัย การพยาบาลสาธารณสุข ตลอดจนการบรรเทาทุกข์และการแจกจ่ายสิ่งของยังชีพ การดูแลช่วยเหลือผู้อพยพ และการจัดการศูนย์อพยพ รวมทั้ง การจัดระบบบัญชาการเหตุการณ์ฉุกเฉิน ทั้งระบบสั่งการระบบการสื่อสาร การประสานงาน และอื่นๆ ที่จะทำให้หน่วยงานต่างๆ สามารถรับมือกับเหตุการณ์และให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที ทั้งนี้ หากมีการเตรียมการในการเผชิญเหตุได้ดีตั้งแต่ในระยะก่อนเกิดภัยก็จะช่วยให้การดำเนินงานเมื่อเกิดสาธารณภัยขึ้นจริงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓) ระยะหลังเกิดภัย

การฟื้นฟู (Recovery) มุ่งเน้นในการจัดการสถานการณ์ภายหลังการเกิดสาธารณภัย ให้บุคคล ชุมชน หรือสังคมได้ฟื้นสภาพกลับมาเป็นปกติ ซึ่งมีทางเลือก ๒ ทาง คือการสร้างคืนใหม่ให้เหมือนเดิม หรือ การสร้างใหม่ให้ดีกว่าเดิม (Build Back Better) โดยมากประกอบด้วยการฟื้นฟูในเชิงโครงสร้างด้วยการ บูรณะซ่อมแซม (Reconstruction) เช่น การซ่อมแซมอาคารบ้านเรือน โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวย ความสะดวกเบื้องต้น ฯลฯ และการฟื้นฟูสภาพจิตใจ การเยียวยาผู้ประสบภัย (Rehabilitation) เช่น การ ดูแลสภาพแวดล้อมและสุขอนามัย การให้คำปรึกษาทางจิตสังคม (psychosocial) และฟื้นฟูสภาพจิตใจ การเยียวยาทางการเงิน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อให้การฟื้นฟูเป็นไปอย่างแนวทางที่ยั่งยืน ภายหลังการเกิดสาธารณภัย จึงควรมีการประเมินความสูญเสียและความเสียหายที่เกิดขึ้น และวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนฟื้นฟูและบูรณะ ขึ้นอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ดี การดำเนินการเพื่อจัดการความเสี่ยงตามมาตรการเหล่านี้ให้ช่วยลดโอกาสการสูญเสีย ชีวิตและทรัพย์สินได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) เพื่อให้ทราบและ มีความเข้าใจในต้นเหตุของความเสี่ยงดังกล่าว ซึ่งจะช่วยให้มีข้อมูลในการวางแผน ดำเนินการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อการป้องกัน ลดผลกระทบ และ เตรียมพร้อมรับมือ รวมทั้ง เพื่อจัดการ และฟื้นฟูสภาพหลังสาธารณภัยได้อย่างเหมาะสมและตรงประเด็น ซึ่งรายระเอียดเกี่ยวกับการประเมิน ความเสี่ยงจะกล่าวถึงในบทต่อไป

การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย เป็นเป้าหมายของการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย ที่มี ประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงของผลกระทบจากสาธารณภัยได้ จากการดำเนินงานอย่างเป็น ระบบ ในการวิเคราะห์และลดปัจจัยอันเป็นสาเหตุของสาธารณภัย กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลดความ เสี่ยงของสาธารณภัยสามารถดำเนินการได้ในทุกๆ วัน โดยไม่จำเป็นต้องให้สาธารณภัยมาถึงก่อน นอกจากนี้ ยังเป็นกระบวนการที่ตื่นตัว ช่วยลดความล่อแหลมเปราะบางที่แท้จริงของประชาชนและสังคม ได้ ซึ่งหากพิจารณาจากวงจรการจัดการความเสี่ยงสาธารณภัย แล้วอาจเปรียบเทียบได้ว่าเป็นกระบวนการ ที่ให้ความสำคัญกับมาตรการที่สามารถดำเนินการก่อนเกิดภัย คือ การป้องกัน (Prevention) การลด ผลกระทบ (Mitigation) และ การเตรียมพร้อม (Preparedness) เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยก็ยังสามารถดำเนินการได้ในช่วงของการจัดการสา ธารณภัย ในระยะของการเผชิญเหตุการณ์ฉุกเฉิน (Response) ด้วยการคำนึงถึงความเสี่ยงนั้น ๆ เช่น เมื่อ เผชิญเหตุการณ์น้ำท่วม อาจให้ความสำคัญกับการเลือกพื้นที่ตั้งศูนย์บัญชาการ ให้ไม่อยู่ในพื้นที่ที่อาจถูกน้ำ ท่วมเช่นกันหรือไม่อยู่ในพื้นที่ที่อาจจะประสบภัยต่อเนื่องอื่นๆ เช่น ภัยดินโคลนถล่ม หรือ แม้แต่ในระยะ การฟื้นฟู (Recovery) ก็สามารถสอดแทรกแนวคิดในการสร้างคืนใหม่ให้ดีกว่าเดิม (Build Back Better) เพื่อให้ความมั่นใจว่า การสร้างคืนใหม่ ไม่ทำให้ชุมชนหรือสังคมนั้นไปตกอยู่กับสภาพเหมือนเช่นตอนก่อน ประสบภัย และเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ ที่ดีขึ้นกว่าเดิม และไม่ให้ประสบกับผลกระทบจากภัยแบบซ้ำแล้ว ซ้ำอีกเหมือนที่เคยเป็นมา

๓. การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยของไทย : หลักการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓.๑ สาระสำคัญของพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการสาธารณภัย จึงได้ตรา พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ขึ้นเพื่อให้เป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการสาธารณภัยในปัจจุบัน และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เป็นต้นมา

๓.๒ กำหนดนโยบายให้จัดทำแผน

มาตรา ๖ กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เรียกชื่อย่อว่า กปภ.ช. ทำหน้าที่กำหนดนโยบายในการจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ และพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติก่อนเสนอคณะรัฐมนตรี..และปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติฯ หรือกฎหมายอื่นหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

๓.๓ กำหนดให้มีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการภัยพิบัติ

มาตรา ๑๑ กำหนดให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นหน่วยงานกลางของรัฐ ในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติเสนอ กปภ.ช. เพื่อขออนุมัติต่อคณะรัฐมนตรี

(๒) จัดให้มีการศึกษาวิจัยเพื่อหามาตรการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ

(๓) ปฏิบัติการ ประสานการปฏิบัติ ให้การสนับสนุน และช่วยเหลือหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และให้การสงเคราะห์เบื้องต้นแก่ผู้ประสบภัย ผู้ได้รับภยันตราย หรือผู้ได้รับความเสียหายจากสาธารณภัย

(๔) แนะนำ ให้คำปรึกษา และอบรมเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแก่หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาคเอกชน

(๕) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในแต่ละระดับ

(๖) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นหรือตามที่ผู้บัญชาการ นายกรัฐมนตรี กปภ.ช. หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

เมื่อคณะรัฐมนตรีอนุมัติแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติตาม (๑) แล้วให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนดังกล่าว

ในการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติตาม (๑) ให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทมาปรึกษาหารือและจัดทำ ทั้งนี้ จะจัดให้หน่วยงานภาคเอกชนเสนอข้อมูลหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนด้วยก็ได้

๓.๔ กำหนดบทบาทและภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๒๐ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่ มีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตน โดยมีผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่นั้นเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะผู้อำนวยการท้องถิ่น และมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการจังหวัดและผู้อำนวยการอำเภอตามที่ได้รับมอบหมาย

ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการท้องถิ่นตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้อำนวยการท้องถิ่นมีอำนาจสั่งการ ควบคุม และกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและอาสาสมัครให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ให้ปลัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่นั้นเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการท้องถิ่น รับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตนเองและมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการท้องถิ่นตามที่ได้รับมอบหมาย

๔ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๗

ความสำคัญ เป็นแผนแม่บทของประเทศในการบริหารจัดการสาธารณภัย ซึ่งจะมีการปรับปรุงแผนทุก ๕ ปี

๔.๑) เหตุผลความจำเป็น

คณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ หรือ กปภ.ช. ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาภาวะโลกร้อน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและการปฏิบัติ เพื่อให้การบริหารจัดการภัยสาธารณภัย มีความสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและสามารถป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตดังกล่าว

จึงได้จัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๗ ขึ้น วัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ สามารถปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขสาธารณภัยร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ แบบบูรณาการ มีทิศทางเดียวกันและเสริมกำลังกัน โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ไว้ครอบคลุม ตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย อย่างชัดเจนสำหรับสาธารณภัยทุกประเภท ทั้งภัยธรรมชาติ ภัยที่เกิดจากมนุษย์ และภัยที่เกี่ยวกับความมั่นคง

๔.๒ ลักษณะและเนื้อหาโดยสรุปของแผนฯ

กล่าวโดยสรุป แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗ จะเป็นแผนหลักในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของประเทศ ในการลดความเสี่ยงและความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐ ให้มีน้อยที่สุดเทียบเท่ามาตรฐานสากล มีวัตถุประสงค์

๑) เพื่อเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย และหลังเกิดภัยอย่างเป็นระบบ มีทิศทางเดียวกันและเสริมกำลังกันอย่างบูรณาการ

๒) เพื่อจัดระบบการดำเนินงาน และการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ไว้รองรับสถานการณ์สาธารณภัยตามลักษณะความเสี่ยงภัย ให้แก่หน่วยงานทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศ

๓) และเพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการป้องกัน การเตรียมความพร้อม การระงับและบรรเทา และการฟื้นฟูบูรณะ ให้หน่วยงานทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลสูงสุดในทุกสถานการณ์

โดยการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานตามวัฏจักรการบริหารจัดการสาธารณภัย ตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัยในลักษณะพลวัตร ตามแผนภูมิ ประกอบด้วย

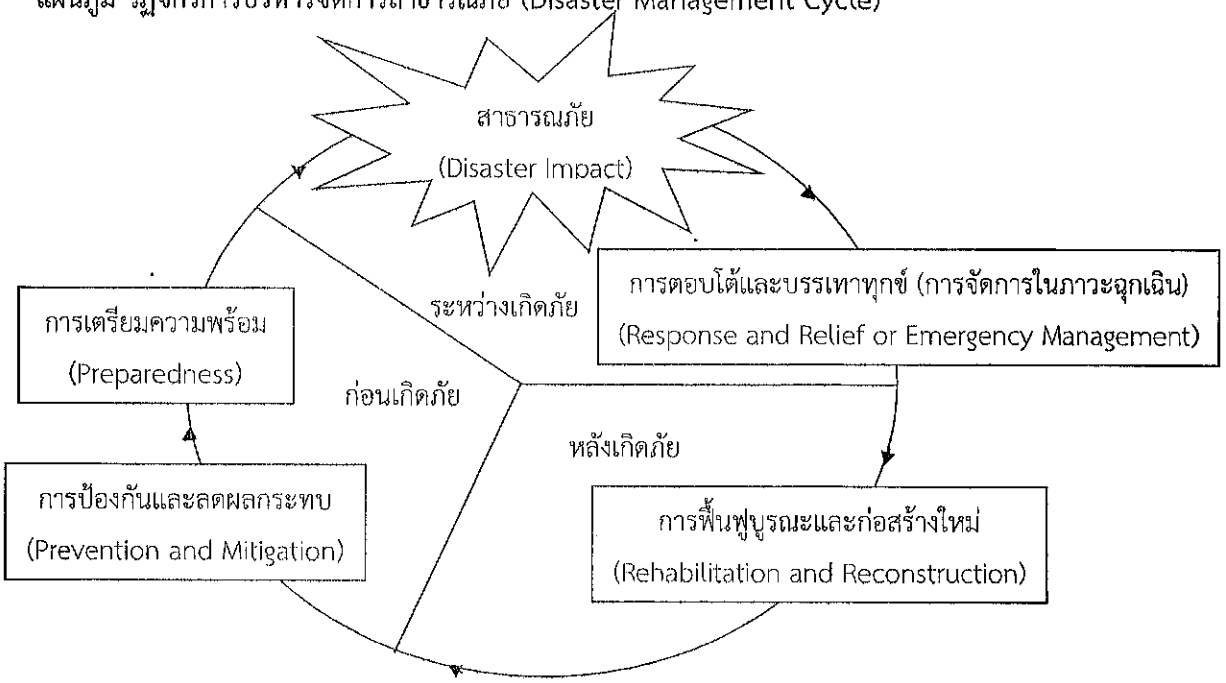
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันและลดผลกระทบ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเตรียมความพร้อม

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การจัดการหลังเกิดภัย

แผนภูมิ วัฏจักรการบริหารจัดการสาธารณภัย (Disaster Management Cycle)

ยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ๔ ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การป้องกันและลดผลกระทบ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับระบบการบริหารจัดการสาธารภัย ให้มีขีดความสามารถในการเตรียมการเผชิญสาธารณภัยต่างๆ ไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดภัย เป็นการลดความรุนแรงและลดความสูญเสียจากสาธารณภัยที่มีต่อประชาชนในพื้นที่เสี่ยงให้มีน้อยที่สุด เป้าประสงค์ เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากสาธารณภัย และเพื่อลดความเสี่ยงของประชาชนจากสาธารณภัย

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเตรียมความพร้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างระบบการเตรียมความพร้อม และแนวทางปฏิบัติในการรับมือกับสาธารณภัยที่จะเกิดขึ้น และเพื่อลดภาระในการให้ความช่วยเหลือของภาครัฐเมื่อเกิดสาธารณภัย มีเป้าประสงค์ เพื่อสร้างความพร้อมเพื่อการจัดการสาธารณภัยได้อย่างทันเหตุการณ์และมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน มีวัตถุประสงค์เพื่อเตรียมการที่จำเป็นให้สามารถเผชิญและจัดการสาธารณภัยที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเพื่อให้การปฏิบัติในภาวะฉุกเฉินเป็นไปอย่างมีระบบ ชัดเจน ไม่สับสนและลดความสูญเสียจากสาธารณภัยให้มีน้อยที่สุด มีเป้าประสงค์ เพื่อให้การจัดการสาธารณภัยในภาวะฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพและลดความสูญเสียให้มีน้อยที่สุด

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การจัดการหลังเกิดภัย มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาทุกข์ขั้นต้นแก่ผู้ประสบภัยโดยเร็วต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเพื่อฟื้นฟูบูรณะพื้นที่ประสบภัยให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็ว มีเป้าประสงค์ เพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือตรงตามความต้องการและเป็นธรรมสามารถกลับไปดำรงชีวิตได้ตามปกติโดยเร็ว และพื้นที่ประสบภัยได้รับการฟื้นฟูบูรณะให้กลับคืนสู่สภาพเดิมโดยเร็ว.

๔.๓. วัตถุประสงค์ของแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗

๑. เพื่อวางระบบในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแบบบูรณาการและมีความเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชา

๒. เพื่อการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สามารถนำมาตรการในการลดหรือหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดสาธารณภัย มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. เพื่อช่วยเหลือชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนให้ปลอดภัยจากสาธารณภัยได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง

๔.๔ นิยามศัพท์ องค์กรการจัดการสาธารณภัย

๑. สาธารณภัย หมายถึง อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย ภัยแล้ง โรคระบาดในมนุษย์ โรคระบาดสัตว์ โรคระบาดสัตว์น้ำ การระบาดของศัตรูพืช ตลอดจนภัยอื่นๆ อันมีผลกระทบต่อสาธารณชนไม่ว่าเกิดจากธรรมชาติ มีผู้ทำให้เกิดขึ้น อุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกายของประชาชน หรือความเสียหายแก่ทรัพย์สินของประชาชน หรือของรัฐ และให้หมายความรวมถึงภัยทางอากาศ และการก่อวินาศกรรมด้วย

๒. ระดมสรรพกำลัง หมายถึง การดำเนินการเพื่อรวบรวมและจัดระเบียบทรัพยากร ทำให้ทรัพยากรอยู่ในลักษณะพร้อมที่จะนำไปใช้ และใช้ทรัพยากรที่เตรียมไว้แล้วนั้น สนองความต้องการที่จะเกิดขึ้นในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓. หน่วยงานของรัฐ หมายถึง ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐ แต่ไม่หมายความรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

๕. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่ หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง แต่ไม่หมายความรวมถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๖. อำเภอ หมายความถึง ที่ทำการปกครองอำเภอ

๗. นายอำเภอ หมายความถึง ผู้อำนวยการอำเภอ

๘. ผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ หมายถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

๙. รองผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ หมายถึง ปลัดกระทรวงมหาดไทย

๑๐. ผู้อำนวยการกลาง หมายถึง อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑๑. ผู้อำนวยการจังหวัด หมายถึง ผู้ว่าราชการจังหวัด

๑๒. รองผู้อำนวยการจังหวัด หมายถึง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๑๓. ผู้อำนวยการท้องถิ่น หมายถึง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ,นายกเทศมนตรี , และหัวหน้าผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งพื้นที่อื่น

๑๔. ผู้ช่วยผู้อำนวยการท้องถิ่น หมายถึง ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑๕. ผู้บัญชาการเหตุการณ์ หมายถึง เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด และเป็นผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาสาธารณภัยที่เกิดขึ้นจนกว่าจะมีการมอบอำนาจนั้นๆ ให้แก่ผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่นต่อไป

๑๖. เจ้าพนักงาน หมายถึง ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ต่างๆ ตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐

๑๗. อาสาสมัคร หมายถึง อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน

๑๘. กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นระดับจังหวัด ตาม พรบ.ปภ. ๒๕๕๐ เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการจังหวัดในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑๙. กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นระดับอำเภอ ตาม พรบ. ๒๕๕๐ เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการอำเภอในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒๐ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยท้องถิ่นแห่งพื้นที่ หมายถึง หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตาม พรบ. ปภ. ๒๕๕๐ เพื่อช่วยเหลือผู้อำนวยการท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตเทศบาลหรือ องค์การบริหารส่วนตำบล

๔.๕ ระดับความรุนแรงของสาธารณภัย

๑. ความรุนแรงระดับ ๑ สาธารณภัยที่เกิดขึ้นทั่วไปหรือมีขนาดเล็ก

ผู้อำนวยการท้องถิ่น ผู้อำนวยการอำเภอ สามารถควบคุมสถานการณ์และจัดการระงับภัยได้โดยลำพัง

๒. **ความรุนแรงระดับ ๒** สาธารณภัยขนาดกลาง

ผู้อำนวยการในระดับ ๑ ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ **ผู้อำนวยการจังหวัด** เข้าควบคุมสถานการณ์

๓. **ความรุนแรงระดับ** ๓ สาธารณภัยขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบรุนแรงกว้างขวาง **หรือสาธารณภัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรืออุปกรณ์พิเศษ**

เป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่เสียหายเป็นบริเวณกว้างขวางหรือสถานการณ์ของสาธารณภัย ที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรืออุปกรณ์พิเศษต้องระดมความช่วยเหลือจากทุกส่วนราชการ ภาคเอกชนและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้อำนวยการจังหวัดไม่สามารถควบคุมและระงับสาธารณภัยได้ ต้องอาศัยความร่วมมือ จากหน่วยงานภายนอกพื้นที่ ให้ผู้อำนวยการกลาง และ/หรือผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แห่งชาติหรือผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์เข้าควบคุมสถานการณ์

๔. **ความรุนแรงระดับ** / สาธารณภัยขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่ง

เป็นสาธารณภัยขนาดใหญ่มากเป็นพิเศษ ที่มีผลกระทบร้ายแรงอย่างยิ่งต่อชีวิตทรัพย์สินและขวัญกำลังใจของประชาชนทั้งประเทศ หรือเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ(รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ได้รับมอบหมาย)ไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์และระงับภัยได้ **นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรี ที่นายกรัฐมนตรีมอบหมาย** จะเป็นผู้บัญชาการเหตุการณ์เข้าควบคุมสถานการณ์

๔.๖ หลักการปฏิบัติ

๑. กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในแต่ละระดับ รับผิดชอบในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแก่ชีวิตทรัพย์สินของประชาชนและของรัฐ ตลอดจนการฟื้นฟูบูรณะสิ่งเสียหายอันเนื่องมาจากสาธารณภัยตามระดับความรุนแรงของสาธารณภัย

๒. การเผชิญเหตุ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการเผชิญเหตุในพื้นที่ มีอำนาจหน้าที่ในการเข้าระงับบรรเทาสาธารณภัยให้ยุติโดยเร็ว ได้แก่ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาล และกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยองค์การบริหารส่วนตำบล

๓. การอำนวยการ หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการอำนวยการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ได้แก่ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยอำเภอ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ตามลำดับ โดยขึ้นอยู่กับขนาดและความรุนแรงและขีดความสามารถในการจัดการกับสาธารณภัยที่เกิดขึ้น หรืออาจจะเกิดขึ้น ผู้อำนวยการในแต่ละระดับที่มีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยการเป็นผู้ที่สามารถสั่งการในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบเหนือหน่วยงานที่เข้าร่วมการปฏิบัติทั้งสิ้น

๔. การให้ความช่วยเหลือ หน่วยงานที่มีขีดความสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือการปฏิบัติงานของ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่ประสบสาธารณภัยได้ จึงกำหนดให้หน่วยที่ช่วยเหลือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ประสิทธิภาพ และศักยภาพ ของหน่วยงานนั้นๆ ได้แก่ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขตท้องที่ใกล้เคียง กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานในสังกัดองค์กรประชาชน และประชาชนทั่วไป เมื่อหน่วยงานให้การสนับสนุนได้รับการร้องขอให้รีบดำเนินการให้การสนับสนุนไปยังกองอำนวยการป้องกัน

และบรรเทาสาธารณภัยที่ร้องขอ โดยให้เจ้าหน้าที่ผู้ที่มีหน้าที่สนับสนุนการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยมีหน้าที่ดำเนินการตามคำสั่งของผู้อำนวยการในพื้นที่ที่เกิดเหตุ

๕. การจัดตั้งระบบการสื่อสาร ในการรับและแจ้งข่าวระหว่างหน่วยงานต่างๆ ไว้ตั้งแต่ยามปกติ โดยสามารถรับและแจ้งข่าวซึ่งกันและกันได้สะดวกรวดเร็ว ทันเหตุการณ์และโดยต่อเนื่องตลอด ๒๔ ชั่วโมง ดังนี้

(๑) กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด กับหน่วยป้องกันภัยฝ่ายทหารในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

(๒) กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด กับกองอำนวยการป้องกันและบรรเทา สาธารณภัยอำเภอ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเทศบาล และกองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยองค์การบริหารส่วนตำบล

๖. การอพยพประชาชนและส่วนราชการ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอพยพประชาชนและส่วนราชการ โดยให้กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับ อพยพประชาชนและส่วนราชการ ไปยังพื้นที่ปลอดภัยตามแผนการอพยพ ภายใต้การสั่งการของผู้อำนวยการในความรับผิดชอบในเขตพื้นที่นั้น และแจ้งให้กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยชั้นเหนือขึ้นไปทราบทันที

แนวทางการปฏิบัติในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยร่วมกับหน่วยทหาร

๑. หลักการปฏิบัติ

กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ประสานการปฏิบัติในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนร่วมกับหน่วยทหารในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น จังหวัดทหารบกเชียงราย และ หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ๓๕ สำนักงานพัฒนาภาค ๓ หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

๒. แนวทางปฏิบัติ

(๑) ในการดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกับหน่วยทหาร จังหวัดได้จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างจังหวัดกับหน่วยทหารคือจังหวัดทหารบก หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ สำนักงานพัฒนาภาค ตามมาตรา ๔๖ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐

(๒) เมื่อเกิดเหตุสาธารณภัยขึ้นให้ดำเนินการเป็นไปตามบันทึกข้อตกลงที่จัดทำขึ้น

(๓) เมื่อมีการประกาศกฎอัยการศึก หรือประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือมีคำสั่งจากผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ หรือมีคำสั่งจากรองผู้บัญชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ กองอำนวยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด จะปรับสภาพเป็นศูนย์ปฏิบัติการพิทักษ์พื้นที่ส่วนหลังจังหวัดและขึ้นทางยุทธการกับฝ่ายทหาร

๕. การจัดการสาธารณภัยในโรงเรียน

สาระสำคัญ นอกจากการจัดการศึกษาแล้ว กระทรวงศึกษาธิการยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งถูกกำหนดและเป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. ๒๕๕๐ และแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ ๒๕๕๓-๒๕๕๗ ประกอบด้วย

๑. พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับชั้น

๒. จัดทำคู่มือ เอกสาร และสนับสนุนการวิจัยด้านการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๓. พัฒนาหน่วยงานการศึกษาให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๔. สนับสนุน เผยแพร่ ให้ความรู้แก่ลูกเสือ อนุกาชาด เนตรนารี นิสิต นักศึกษาให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๕. ให้ความรู้นักเรียน นักศึกษา ให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๖. เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน ชุมชน เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๗. สนับสนุนบุคลากรด้านการศึกษา และจัดให้มีการศึกษาในพื้นที่รองรับการอพยพประชาชนตามความจำเป็น

๘. ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนแก่ครอบครัวที่ประสบภัย

๙. ดำเนินการซ่อมแซม แก้ไข ดัดแปลงอาคารเรียนที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพใช้การได้ในระยะแรก รวมทั้งจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไป

๑๐. สนับสนุนให้ความรู้ด้านอาชีพแก่ครัวเรือนที่ประสบภัย

ดังนั้น หน้าที่ของกระทรวงศึกษาและบุคลากรการศึกษา คือ การแปลงภารกิจหน้าที่เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือการพัฒนาความรู้ กระบวนทัศน์ที่สอดคล้อง และร่วมกันสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้เกิดขึ้นเพื่อความยั่งยืนของการจัดการ รวมทั้งทำการปกป้องคุ้มครองนักเรียนนักศึกษาในความรับผิดชอบระหว่างการศึกษาให้รอดพ้นจากสาธารณภัยต่างๆ

- น้ำท่วมขังนาน
- วาตภัย
- แผ่นดินไหว อาคารถล่ม

ฯลฯ

๒. การสื่อสาร

ภาคผนวก

ก. แผนงานโครงการหรือกิจกรรมในการจัดให้มีระบบการเฝ้าระวัง การแจ้งเตือน การแจ้งฉุกเฉิน

ข. บัญชีสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียน หรือท้องถิ่น อำเภอ

ค. บัญชีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสาธารณภัย – รายชื่อผู้ประสานงาน เบอร์โทรศัพท์

ง. เส้นทางสำคัญ เส้นทางหลัก เส้นทางรอง

จ. บัญชีพื้นที่รองรับการอพยพหรือจัดตั้งศูนย์พักพิง

ฉ. บัญชีองค์กรการกุศล - รายชื่อผู้ประสานงาน เบอร์โทรศัพท์

ช. แผนที่ แผนผังโรงเรียน รอบโรงเรียน

๗. การฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑) เหตุผลความสำคัญ

สาธารณภัยและภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสีย ทั้งชีวิต ทรัพย์สินของประชาชนและของทางราชการอย่างมหาศาล ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน ตลอดจนภาคประชาชน ในการรับมือและตอบโต้สถานการณ์ เพื่อเข้าดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้ลดความสูญเสียให้น้อยที่สุดภายใต้แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จึงมีความสำคัญยิ่ง หากแต่ในทางปฏิบัติพบว่า การดำเนินงานตามแผนดังกล่าว ยังคงขาดบูรณาการประสานความร่วมมือ และเชื่อมโยงข้อมูลในด้านต่างๆ ร่วมกัน ทำให้การปฏิบัติของหน่วยงานยังคงขาดประสิทธิภาพ เอกภาพและความราบรื่น

ทั้งนี้ เครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้การดำเนินการตามแผนของแต่ละหน่วยงานดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีความปลอดภัยและคุ้มค่า คือ **"การฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย"** ซึ่งเป็นมาตรการหลักประการหนึ่งที่แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗ ได้ให้ความสำคัญอย่างสูง โดยกำหนดไว้เป็นหัวข้อหนึ่งในส่วนที่ ๑ ว่าด้วยหลักการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเตรียมความพร้อม เพื่อสร้างความพร้อมในการจัดการสาธารณภัยได้อย่างทันเหตุการณ์และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการฝึกซ้อมแผน จะช่วยในการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานที่บูรณาการแผนและแนวทางปฏิบัติให้ประสานสอดคล้องกันอย่างมีระบบ ขณะเดียวกัน ยังทำให้ทราบถึงจุดบกพร่อง และช่องว่างในการปฏิบัติงานอันนำไปสู่การปรับปรุงแผนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

โดยสรุป วัตถุประสงค์สำคัญและประโยชน์ของการฝึกซ้อมแผน ๖ ประการ คือ

๑) เพื่อทดสอบและประเมินความพร้อมของแผนการปฏิบัติ นโยบาย และกระบวนการดำเนินงานในการตอบโต้สถานการณ์เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน

๒) เพื่อให้ทราบถึงข้อบกพร่องของแผนการปฏิบัติ นโยบาย กระบวนการดำเนินงาน และช่องว่างในการประสานงานของหน่วยงานที่มีอยู่ รวมทั้งศักยภาพในการปฏิบัติตามแผนในด้านการจัดการและทรัพยากรการจัดการ

๓) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จากการฝึกซ้อม อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะการปฏิบัติงานให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพของบุคลากร

๔) เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการสื่อสารและประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก มีโอกาสได้ทำงานและประสานการปฏิบัติในการดำเนินงานร่วมกัน ส่งผลให้การปฏิบัติตามแผนเป็นไปอย่างราบรื่น

๕) เพื่อฝึกฝนให้เจ้าหน้าที่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน รวมทั้งได้ทบทวนองค์ความรู้ ทักษะการทำงาน และพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติการต่อเหตุการณ์ฉุกเฉินของแต่ละบุคคลภายใต้สถานการณ์สมมติในการฝึกซ้อมต่างๆ

๖) เพื่อเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อกำหนดหรือข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดให้หน่วยงานหรือสถานประกอบการจัดให้การฝึกซ้อมแผนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีความสำคัญต่อการจัดการสาธารณภัย ใน ๒ มิติสำคัญคือ

๑) **มิติตัวบุคคล** การฝึกซ้อมฯ จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และฝึกอบรมของแต่ละบุคคล (Individual Training) กล่าวคือ ทำให้บุคคลได้ฝึกฝนการปฏิบัติหน้าที่ และเรียนรู้ประสบการณ์ในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนั้น

๒) **มิติตัวระบบ** การฝึกซ้อมฯ ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงระบบ (System Improvement) คือ ทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการประสานงาน กลไก และหน่วยงานในการจัดการเหตุฉุกเฉินด้วยเช่นกัน

๒. ประเภทของการฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมฯ มีรูปแบบหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ ขนาด ขอบเขตความซับซ้อนและวิธีการ โดยทั่วไปแบ่งประเภทและรูปแบบการฝึกซ้อมฯ ไว้หลักๆ ๒ ประเภท คือ

๑) การฝึกซ้อมเชิงอภิปราย (Discussion Based Exercise)

เป็นการฝึกซ้อมที่เน้นการหารือ อภิปรายถึงแผน มาตรการหรือวิธีการปฏิบัติ การฝึกซ้อมประเภทนี้ เน้นประเด็นยุทธศาสตร์และนโยบายของหน่วยงานเป็นสำคัญ และเป็นการฝึกซ้อมฯ ที่มีความซับซ้อนน้อยสุด รวมทั้งเป็นการฝึกซ้อมฯ ที่ไม่ต้องมีการเคลื่อนย้ายใดๆ โดยแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ

๑. การสัมมนา (Orientation Seminar)

๒. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

๓. การฝึกซ้อมแผนบนโต๊ะ (Table Top Exercise)

๔. การเล่นเกมส์ (Game)

๒) การฝึกซ้อมเชิงปฏิบัติการ (Operation Based Exercise)

เป็นการฝึกซ้อมที่มีการเคลื่อนย้าย ระดมทรัพยากรและบุคลากร จึงเป็นการฝึกซ้อมที่มีความซับซ้อนมากกว่าการฝึกซ้อมเชิงอภิปราย โดยใช้การนำแผน นโยบาย และมาตรการไปสู่การปฏิบัติจริง เพื่อให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน สามารถที่จะพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากรและทีมงาน สามารถแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ

๑. การฝึกปฏิบัติ (Drill)

๒. การฝึกซ้อมเฉพาะหน้าที่ (Functional Exercise)

๓. การฝึกซ้อมเต็มรูปแบบ (Full Scale Exercise)

ในที่นี้ จะยกมาเฉพาะรูปแบบการฝึกซ้อมฯ ที่มักใช้เป็นประจำหรือที่ระดับนโยบายมอบหมาย เพื่อใช้ในการทดสอบแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของหน่วยงานต่างๆ

๑. การฝึกซ้อมแผนบนโต๊ะ(TTX)

๑.๑ เป็นการรวมกลุ่มอภิปรายเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการตั้งคำถามหรือประเด็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของการฝึกซ้อม

๑.๒ เจ้าหน้าที่ระดับสูงมีความคุ้นเคยกับประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบของตนหรือของหน่วย

๑.๓ สามารถกำหนดเงื่อนไขของสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้

๑.๔ ผู้เข้าร่วมการฝึกซ้อมมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

๑.๕ มีการประเมินความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

๑.๖ ใช้ในการเตรียมการฝึกซ้อมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานหรือของตน(หัวหน้าหน่วย/หัวหน้าผู้เข้าทำงาน) หรือตามแผนปฏิบัติการของหน่วย ต่อสถานการณ์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ระหว่างหน่วยงาน เกิดความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของภารกิจต่อการจัดการภัยนั้นๆ

๒. การฝึกซ้อมเฉพาะหน้าที่(FEX) หรือการฝึกซ้อมแบบในที่บังคับการ (CPX)

๒.๑ เป็นการประเมินบทบาทหน้าที่ของหน่วยในการตอบโต้สถานการณ์ที่สมมติขึ้น

๒.๒ ประเมินการบริหารจัดการศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉิน หน่วยงานและเจ้าหน้าที่

๒.๓ ประเมินตรวจสอบความเหมาะสมและความเพียงพอของทรัพยากร

๒.๔ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน

๒.๕ มีการกำหนดเวลาเหตุการณ์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมในการตอบโต้สถานการณ์

กล่าวโดยสรุป ผู้ควบคุมการฝึกซ้อมจะจ่ายสถานการณ์และ/หรือความต้องการ เพื่อให้หน่วยหรือกลุ่มที่มีภารกิจเดียวกัน ชี้แจงการดำเนินการ การแก้ปัญหา ใช้แผนที่สถานการณ์ หรือกระดานสถานการณ์เป็นเครื่องมือการฝึกซ้อม และมีการจำลองสถานที่บนกระดานสถานการณ์ให้ใกล้เคียงข้อเท็จจริง

๓. การฝึกซ้อมเต็มรูปแบบ (Full Scale Exercise)

เป็นการฝึกซ้อมแผนภายใต้การจำลองสถานการณ์ฉุกเฉินให้เสมือนจริงมากที่สุด และเป็นการฝึกซ้อมที่ใช้ระยะเวลานาน รวมทั้งใช้สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรที่ต้องปฏิบัติงานจริงเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ทั้งนี้ เพื่อทดสอบสมรรถภาพการปฏิบัติงานของระบบการจัดการเหตุฉุกเฉิน และเป็นการฝึกซ้อมส่วนงานทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานต่าง รวมทั้งมีการตั้งศูนย์บัญชาการเหตุการณ์ เพื่อเป็นกลไกประสานระบบการจัดการเหตุฉุกเฉิน มีการเคลื่อนกำลังเจ้าหน้าที่ ยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องจักร และการทดสอบระบบการติดต่อสื่อสารเสมือนจริง

๓. กิจกรรมการตอบโต้สถานการณ์สาธารณภัย

โดยปกติ กิจกรรมหรือภารกิจที่หน่วยงานต่างๆ จะปฏิบัติเพื่อการตอบโต้สถานการณ์หรือจัดการกับภัยพิบัติ และโดยทั่วไป แต่ละหน่วยงาน หรือแต่ละกลุ่มงานจะต้องมีแผนและเตรียมพร้อมดำเนินการไว้แล้วคือ

๑) การแจ้งเหตุฉุกเฉิน

๒) การแจ้งเตือนประชาชน

๓) การติดต่อสื่อสาร

๔) การประสานงานและการควบคุม

๕) การนำเสนอข้อมูลสาธารณภัยสู่สาธารณชน

๖) การประเมินความเสียหาย

๗) การปฏิบัติการทางการแพทย์

๘) การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน

๙) ความปลอดภัยของสาธารณชน

๑๐) งานด้านโยธาและวิศวกรรม

๑๑) การขนส่งและคมนาคม

๑๒) การบริหารทรัพยากร

๑๓) การดำเนินการของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนการปฏิบัติในการฝึกซ้อมแผน :

๑. การกำหนดสถานที่และเลือกรูปแบบการฝึกซ้อมแผนฯ

๑.๑ การกำหนดสถานที่การฝึกซ้อมแผนฯต้องมีความเหมาะสมกับพื้นที่

๑.๒ เลือกรูปแบบการฝึกซ้อมแผนฯ

รูปแบบการฝึกซ้อมแผนฯ แบ่งเป็นกลุ่มได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑) การฝึกซ้อมบนโต๊ะ (Table top Exercise)

เป็นการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมักจัดในห้องประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาภายใต้สภาวะที่ไม่มีแรงกดดัน เช่น การฝึกซ้อมแบบในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX)

๒) การฝึกซ้อมขั้นตอนการปฏิบัติ (Functional Exercise)

มุ่งเน้นการปฏิบัติเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของแผน เช่น ทดสอบการสั่งการ และการควบคุมทดสอบความสามารถของบุคลากร

๓) การฝึกซ้อมเต็มรูปแบบ (Full-scale Exercise)

ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของการปฏิบัติในลักษณะที่มีการเผชิญเหตุกับสถานการณ์ที่มีการจำลองขึ้น มีการปฏิบัติจริงเกือบทุกขั้นตอนที่มีการกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ เช่น การฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง (Field Training Exercise : FTX)

๒. จัดทำโครงการ/งบประมาณ

จัดทำโครงการการฝึกซ้อมแผนฯ และกำหนดการใช้งบประมาณเสนอผู้มีอำนาจอนุมัติโครงการ

๓. การเตรียมการและขั้นตอนการฝึกซ้อมแผนฯ

๓.๑ แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงานการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โรงเรียน/ระดับ.....(อปท.แห่งพื้นที่/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.....

๓.๒ กำหนดสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์สมมุติ โดยกำหนดขั้นตอนและวิธีการฝึกซ้อมแผนฯ ลำดับเวลาการปฏิบัติ การสั่งการ (ตามอำนาจหน้าที่) กำหนดที่ตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจ เส้นทางอพยพ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ สถานที่ปลอดภัย เพื่อรองรับผู้อพยพ

๓.๓ ประชุมเตรียมการก่อนฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการ

เป็นการประชุมเตรียมความพร้อมและแบ่งมอบภารกิจให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องตามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน หากกำหนดให้ฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง (Field Training Exerise : FTX) ให้พิจารณาประชุมซักซ้อมทำความเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแบบในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX) ก่อนอย่างน้อย ๑ ครั้ง

๓.๔ การแจ้งกำหนดการฝึกซ้อมแผนฯ

หน่วยงานที่รับผิดชอบการอำนวยการการฝึกซ้อมฯ ให้แจ้งกำหนดการฝึกซ้อมแผนการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัยโรงเรียน/ระดับ.....(อปท.แห่งพื้นที่/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.....ให้กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทราบล่วงหน้า เพื่อกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจะได้แจ้งผู้บริหารกระทรวงมหาดไทยและคณะประเมินผลเข้าร่วมการฝึกซ้อมแผนฯ ดังกล่าว

๓.๕ การจัดเตรียมสถานที่และจัดนิทรรศการเพื่อการประชาสัมพันธ์

๑) ดำเนินการจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้ในการฝึกซ้อมแผนฯ รวมทั้งการเชิญหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และเอกชนที่เกี่ยวข้องร่วมจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนได้รับทราบ

๒) ดำเนินการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การฝึกซ้อมแผนฯ ให้ประชาชนได้ทราบถึงขั้นตอนการเตรียมความพร้อม และการปฏิบัติทั้งก่อนเกิดสาธารณภัย ขณะเกิดสาธารณภัย และหลังเกิดสาธารณภัย

๔. ดำเนินการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการ

หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ตามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน ร่วมกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ทำการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการตามรูปแบบ ที่กำหนดไว้ ให้เสร็จสิ้น

๕. การรายงานผลการฝึกซ้อมแผนฯ

๕.๑ ในเบื้องต้นให้รายงานผลการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโรงเรียน/ระดับ .....(อปท.แห่งพื้นที่/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.....ให้หน่วยงานต้นสังกัด หรือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทราบตามแบบรายงานข้อมูลการฝึกซ้อมที่กำหนดและแจ้งศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขตในพื้นที่ทราบด้วย

๕.๒ เมื่อดำเนินการฝึกซ้อมแผนแล้วเสร็จ ให้จัดส่งเอกสารการฝึกซ้อมแผนฯ เป็นรูปเล่ม จำนวน ๑ เล่ม ให้หน่วยงานกำกับสถานศึกษา หรือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยรูปเล่มจะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑) คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน การฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโรงเรียน/ ระดับ.....(อปท.แห่งพื้นที่/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.....

๒) โครงการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโรงเรียน/ระดับ..... (อปท.แห่งพื้นที่/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.....

๓) รายงานการประชุมการเตรียมการฝึกซ้อมแผนฯ

๔) สถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์สมมุติ ในการฝึกซ้อมแผนฯ

๕) แบบรายงานข้อมูลการฝึกซ้อมฯ ระดับ.....(อปท.แห่งพื้นที่/อำเภอ/จังหวัด/ประเทศ) ประจำปีงบประมาณ.....ที่กรอกข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์

๖) ภาพถ่ายกิจกรรม และ VCD ของการฝึกซ้อมฯ (ถ้ามี)

๗) งบประมาณที่ใช้ในการฝึกซ้อมฯ (ระบุแหล่งที่มาของงบประมาณ เช่น งบประมาณของสถานศึกษา กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ส่วนราชการต่างๆ มูลนิธิ

๖. มาตรฐานการฝึกซ้อมแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ ควรมีมาตรฐานที่ทำกัน โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.๒๕๕๐ ที่กำหนดให้หน่วยงานมีการฝึกซ้อมแผนเพื่อเตรียมพร้อมรับสถานการณ์ภัยต่างๆ รวมทั้งควรพิจารณาถึงนโยบายการเตรียมพร้อมแห่งชาติ โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

๑. การเตรียมการ

๑.๑ การดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ ให้เป็นไปภายใต้แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ แผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด โดยการจัดทำแผนเฉพาะกิจป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตามประเภทของภัยลักษณะต่างๆ อย่างชัดเจน มีขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ ทั้งช่วงก่อนเกิดสาธารณภัย ขณะเกิดสาธารณภัย และภายหลังเกิดสาธารณภัย ผังการติดต่อสื่อสาร เครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๑.๒ การจัดทำโครงการ/งบประมาณ ให้พิจารณาตามความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการฝึกซ้อมแผนฯ

๑.๓ การกำหนดสถานที่ ที่ใช้ในการฝึกซ้อมแผนฯ กำหนดให้เหมาะสมกับพื้นที่เสี่ยงภัย

๑.๔ เลือกรูปแบบการฝึกซ้อมแผนตามความเหมาะสม เช่น แบบในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX)หรือการฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง(Field Training Exercise : FTX)

๑.๕ จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบตามความสามารถของหน่วยงานและบุคลากร

๒. การประชุมเตรียมความพร้อมและแบ่งมอบภารกิจ

๒.๑ ผู้รับผิดชอบการอำนวยการฝึกซ้อมแผนฯ ต้องจัดประชุมเตรียมความพร้อมและแบ่งมอบภารกิจให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องตามคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒.๒ กำหนดสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์สมมุติพร้อมทั้งกำหนดขั้นตอนและวิธีการฝึกซ้อมลำดับเวลาของการปฏิบัติ ทั้งนี้ควรกำหนดเป็นแผนและตารางการฝึกซ้อมแผนฯ ให้ชัดเจนและง่ายต่อการเข้าใจ รวมทั้งมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากร และระบบการปฏิบัติ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบในการฝึกซ้อมแผนฯ

๒.๓ แจ้งกำหนดการฝึกซ้อมแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้หน่วยงานต้นสังกัด หรือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๓๐ วัน เพื่อกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจะได้แจ้งผู้บริหารกระทรวงและคณะประเมินผลเข้าร่วมสังเกตการฝึกซ้อมฯ

๓. การดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ

๓.๑ เลือกรูปแบบการฝึกซ้อมแผนฯ แบ่งเป็นกลุ่มได้ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑) การฝึกซ้อมบนโต๊ะ (Table top Exercise)

เป็นการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการมักจัดในห้องประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาภายใต้สภาวะที่ไม่มีแรงกดดัน เช่น การฝึกซ้อมแบบในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX)

๒) การฝึกซ้อมขั้นตอนการปฏิบัติ (Functional Exercise)

มุ่งเน้นการปฏิบัติเพียงขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของแผน เช่น ทดสอบการสั่งการ และการควบคุม ทดสอบความสามารถของบุคลากร

๓) การฝึกซ้อมเต็มรูปแบบ (Full-scale Exercise)

ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพของการปฏิบัติในลักษณะที่มีการเผชิญเหตุกับสถานการณ์ที่มีการจำลองขึ้น มีการปฏิบัติจริงเกือบทุกขั้นตอนที่มีการกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ เช่น การฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง (Field Training Exercise : FTX)

หากเลือกฝึกซ้อมแผนฯ ตามรูปแบบใดให้ดำเนินการฝึกซ้อมตามรูปแบบที่กำหนดไว้ให้เหมาะสม

๓.๒ การดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ จะต้องมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

๑) กำหนดพื้นที่ ที่เกิดสาธารณภัย

๒) จัดทำสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์สมมุติ

๓) จัดตั้งศูนย์อำนวยการเฉพาะกิจและแบ่งมอบภารกิจตามโครงสร้าง

๔) การจัดกำลังเข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัยขณะเกิดภัย เช่น การจัดชุดปฏิบัติการกู้ภัย การจัดชุดปฏิบัติการพยาบาล ชุดรักษาความสงบเรียบร้อย ฯลฯ

๕) การฟื้นฟูบูรณะผู้ประสบภัย เช่น การจัดชุดฟื้นฟูผู้ประสบภัย ฯลฯ

๖) รายงานผลการฝึกซ้อมแผนฯ

๔. การจัดนิทรรศการ

๔.๑ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ประกอบการฝึกซ้อมแผนฯเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบขั้นตอนการเตรียมความพร้อมตามวัฏจักรการบริหารจัดการภัยพิบัติ เช่น จัดทำเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ภาพพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ฯลฯ

๔.๒ เชิญชวนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการ เช่น จัดแสดงอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๕. ระบบการติดตามประเมินผล :

เมื่อการฝึกซ้อมแผนฯ เสร็จสิ้นลงต้องมีการสรุปและประเมินผลการฝึกซ้อมแผนฯ ทุกครั้ง ดังนี้

๕.๑ การพิจารณาในภาพรวมการฝึกซ้อมแผนฯ

๕.๑.๑ ข้อดีจากการฝึกซ้อมแผนฯ เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพในการรับสถานการณ์สาธารณภัยว่าเหมาะสม เพียงพอหรือไม่

๕.๑.๒ ข้อบกพร่องจากการฝึกซ้อมแผนฯ เพื่อพิจารณาถึงจุดอ่อนด้านต่างๆ ซึ่งมีความจำเป็นในการปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติหรือการฝึกอบรมเพิ่มเติมต่อไป

๕.๑.๓ ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติ เพื่อพิจารณาถึงความต้องการทรัพยากรสาขาต่าง ๆ

๕.๒. การพิจารณาในรายละเอียดการฝึกซ้อมแผนฯ

๕.๒.๑ ประเมินผลขั้นการเตรียมการ ดังนี้

๑) การดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ ให้เป็นไปภายใต้การจัดทำแผนเฉพาะกิจป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยพิจารณาประเภทของภัยและสถานที่ในการฝึกซ้อมว่ามีความเหมาะสม กับสภาพพื้นที่เสี่ยงภัย และสามารถรองรับสถานการณ์สมมุติได้ครบตามกระบวนการฝึกซ้อมแผนฯหรือไม่ แผนเฉพาะกิจดังกล่าวต้องกำหนด พื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่อพยพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภัย (ตามประเภทของภัยซึ่งขึ้นอยู่กับหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน ที่ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับภัยนั้นๆ) ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติครบถ้วนตามกระบวนการตามวัฏจักร การบริหารจัดการภัยพิบัติ ทั้งก่อนเกิดสาธารณภัย ขณะเกิดสาธารณภัย และภายหลังเกิดสาธารณภัย รวมทั้งการบริหารจัดการผังการติดต่อสื่อสาร การเตรียมความพร้อมของเครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๒) ลักษณะการฝึกซ้อมแผนเป็นการฝึกซ้อมรูปแบบใด เป็นการฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง (Field Training Exercise : FTX) หรือเป็นการฝึกซ้อมแบบในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX) มีความเหมาะสมกับประเภทของภัยหรือไม่

๓) จัดทำคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบตามความสามารถของหน่วยงานและบุคลากร เช่น การรักษาพยาบาลมอบให้หน่วยงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมอบให้ตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นต้น ทั้งนี้คำสั่งแต่งตั้งดังกล่าวข้างต้น จะถูกกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของแผนเฉพาะกิจฯ

๔) การกำหนดงบประมาณ ให้พิจารณาตามความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการฝึกซ้อมแผน โดยกำหนดเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าตอบแทนวิทยากร ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ค่าอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการฝึกทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และค่าอื่นๆ เป็นต้น

๕.๒.๒ การประเมินผลการประชุมเตรียมความพร้อมและแบ่งมอบภารกิจ

เพื่อประเมินผู้รับผิดชอบการอำนวยการฝึกซ้อมแผนฯ มีการจัดประชุมเตรียมความพร้อม และแบ่งมอบภารกิจให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องตามคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีการกำหนดสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์สมมุติ ขั้นตอนและวิธีการฝึกซ้อม ลำดับเวลาของการปฏิบัติ และสถานที่ที่ใช้ในการฝึกซ้อมแผนฯ มีการประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการฝึกซ้อมแผนฯ จากทุกภาคส่วนทั้งฝ่ายพลเรือน ฝ่ายทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดข้างเคียง และชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนในในการฝึกซ้อมแผนฯ ในพื้นที่เกิดเหตุได้เป็นอย่างดี และครบถ้วนหรือไม่ โดยพิจารณาหน่วยงานและจำนวนคนเข้าร่วมการฝึกซ้อมแผนฯ ได้รับความร่วมมือ มากน้อยเพียงใด

๕.๒.๓ การประเมินผลการดำเนินการฝึกซ้อมแผนฯ

๑) การประเมินผลการฝึกซ้อมแบบในที่บังคับการ

เป็นการประเมินผลการฝึกซ้อมแบบในที่บังคับการ (Command Post Exercise : CPX) จะทำการประเมินในเรื่องความเข้าใจระบบการจัดการของเจ้าหน้าที่ ระบบการติดต่อสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน ระบบการบัญชาการเหตุการณ์ การสั่งการ การควบคุมสถานการณ์ ความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร ความรวดเร็วในการปฏิบัติในการส่งข่าว ตลอดจนประสิทธิภาพของเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร

๒) การประเมินผลการฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง

เป็นการประเมินผลการฝึกซ้อมแบบปฏิบัติการจริง (Field Training Exercise : FTX) จะทำการประเมินในเรื่องความเข้าใจระบบการจัดการ ขั้นตอนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ระบบการติดต่อสื่อสารในภาวะฉุกเฉิน ระบบการบัญชาการเหตุการณ์ การสั่งการ การควบคุมสถานการณ์ ความถูกต้องของข้อมูลข่าวสาร ความรวดเร็วในการปฏิบัติในการส่งข่าว ประสิทธิภาพของเครื่องมือสื่อสาร ตลอดจนความพร้อม ของอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ

๕.๒.๔ การประเมินผลการจัดนิทรรศการ

เป็นการประเมินผลการจัดทำเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ภาพพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ฯลฯ ประกอบการฝึกซ้อมแผนฯ เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบขั้นตอนการเตรียมความพร้อม และการปฏิบัติทั้งก่อนเกิดสาธารณภัย ขณะเกิดสาธารณภัย และภายหลังเกิดสาธารณภัย รวมทั้งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การฝึกซ้อมอย่างทั่วถึงทั้งส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด